

КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВИЩА ШКОЛА БІЗНЕСУ В ДОМБРОВІ ГУРНІЧІЙ
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИКОЛИ ГОГОЛЯ

ПЕДАГОГІЧНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 1 (6)

Київ
КиМУ
2017

Друкується відповідно до рішення Вченої ради Київського міжнародного університету, протокол № 10 від 31 травня 2017 р.

П – 24 Педагогічна теорія і практика: Зб. наук. праць – К. : КиМУ, 2017. – Вип. 1 (6) – 537 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Артемова Любов Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології і педагогіки Київського міжнародного університету.

Заступники головного редактора:

Бондаренко Юрій Іванович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання української літератури Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя.

Валанчик Марек – доктор наук, професор Вищої школи бізнесу в Домброві Гурнічій, проректор з наукової частини.

Мартиненко Світлана Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології Київського міжнародного університету.

Відповідальний секретар: Кулакевич Тетяна Василівна, старший викладач кафедри психології та педагогіки КиМУ;

Члени редакційної колегії

Бондар Володимир Іванович – академік Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

Воскобойнікова Галина Леонідівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології і педагогіки Київського міжнародного університету;

Ростанська Євгенія – доктор наук, керівник кафедри педагогіки, професор Вищої школи бізнесу в Домброві Гурнічій;

Криловець Микола Григорович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Лукашова Ніна Іванівна – доктор педагог. наук, професор кафедри хімії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя;

Орловська Малгожата – доктор наук, професор Вищої школи бізнесу в Домброві Гурнічій.

Збірник «Педагогічна теорія і практика», є правонаступником наукового видання, яке внесено до Переліку наукових фахових видань у галузі педагогічних наук. У збірнику можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата педагогічних наук, здобувачів третього рівня вищої освіти доктора філософії, та наукових звань професора і доцента.

У збірнику наукових праць «Педагогічна теорія і практика» публікуються статті, що містять виклад результатів наукових досліджень, а також огляди з найбільш актуальних проблем педагогічної теорії. Збірник «Педагогічна теорія і практика» присвячено актуальним проблемам і результатам наукових досліджень у галузі гуманітарних і суспільних наук. Висвітлено результати теоретичних та експериментальних досліджень з педагогіки викладачів, аспірантів, студентів магістратури, здобувачів. Даний збірник висвітлює проблеми всебічного виховання молодого покоління в умовах різних соціальних інституцій – сімей, дошкільних навчальних закладів, шкіл всіх типів, вищих навчальних закладів з орієнтацією на національні та загальнолюдські цінності.

email: asp@kymu.edu.ua

www : <http://www.kymu.edu.ua/pedahohichna-teoriya-i-praktyka.html>

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України
Наказ МОН України №1413 від 24.10.2017 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації
Серія КВ № 22349-12249Р від 23.09.2016 р.

© ПВНЗ «Київський міжнародний університет» (Україна), 2017
© Вища школа бізнесу в Домброві Гурнічій (Польша), 2017
© Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (Україна),
2017

ЗБІРНИК

НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 1 (6) 2017

ЗМІСТ

ПЕДАГОГІЧНА

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

CONTENTS

Артемюва Л.В. - Освітня програма «Методологія та організація роботи над дисертацією для здобуття наукового ступеня доктора філософії» з галузі знань 01 – Освіта, спеціальності 015 - Професійна освіта, спеціалізація «Педагогіка вищої школи»	7	Artemova L. Educational program ‘Methodology and organization of the work on the PhD degree thesis in the field of knowledge 01- Education, speciality 015 – Professional education, specialization “Pedagogics of higher school”
Артемюва Л.В. - Дослідження в галузі дошкільного виховання в УРСР 60-80-ми роками ХХ століття	33	Artemova L. Research in the field of preschool education in the USSR in the 60-80 years of the 20th century
Беленька Г.В. - Студентські експрес - дослідження в контексті фахової підготовки	64	Belenka H. Students’ express investigation in the context of professional training
Безручко О.В. - Невідомий експеримент української кінопедагогіки 30-Х рр.. ХХ ст.	83	Bezruchko O. Unknown experiment of Ukrainian cinemapedagogics of the XX century thirties.
Valchuk O. - What develops social and cultural competence in students	99	Valchuk O. What develops social and cultural competence in students
Голота Н.М. - Специфіка відображення просторово-часових уявлень дітьми дошкільного віку в зображувальній діяльності	143	Holota N. Specificity of spatial and temporal representations display by preschool children in the pictorial activity
Довжук Н. Ш., Довжук В.В., Липська О.О. - Методичні основи організації викладання спеціальних дисциплін магістерської підготовки провізорів у вищих навчальних закладах України	164	Dovzhuk N., Dovzhuk V., Lipska O. Methodological bases of organizing the teaching of master’s degree major disciplines for pharmacists in higher educational establishments in Ukraine
Карнаухова А.В. - Модель внутрішньосімейних стосунків в українській казці	181	Karnaukhova A. A model of family relations in Ukrainian fairy tale

Кублій Л.І. - Базова мова при вивченні студентами алгоритмізації і програмування	199	Kublii L. The basic language in studying algorithmisation and programming by students
Кійко Т.Б., Міненко А.О. - Психолого-педагогічні засади організації удосконалення викладання медико-біологічних дисциплін у вищих навчальних закладах	218	Kiiko T., Minenok A. Psychological and pedagogical bases of organizing the improvement of medical and biological disciplines teaching in higher educational establishments
Клос Л.Є. - Підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності: методичні аспекти	233	Klos L. Preparation of social workers for health keeping activity: methodological aspects
Кузьмич О.А. - Методика діагностування вихованості мовленнєвого етикету в молодших школярів та сучасної практики його виховання в дітей в умовах сім'ї і школи	278	Kuzmych O. Methodology of diagnosing the pupils' elementary grades speech etiquette and modern practice of its development in the family and school.
Кривоносова О.В. - Педагогічні умови розвитку вокального слуху молодших школярів на уроках музичного мистецтва	311	Kryvonosova O. Pedagogical conditions of vocal ear development of primary pupils during the music lessons
Мельник С.В., Воскобойников С.О. - Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців із захисту інформації у кіберпросторі в Сполучених Штатах Америки.	328	Melnyk S. Voskoboinikov S. Peculiarities of professional training of specialists in the US cyberspace information protection
Мажец Б.В. - Новаторські тенденції в дошкільній педагогіці	346	Mazhets B. Innovative tendencies in pre-school pedagogics
Melnyk N. - Preschool teachers' professional training in Great Britain	368	Melnyk N. Preschool teachers' professional training in Great Britain
Новоселецька І.Є. - Актуальність розвитку художньо-творчих здібностей дітей п'ятого року життя в початкових мистецьких навчальних закладах	392	Novoseletska I. The topicality of artistic creative skills development of 5 year children in primary artistic educational establishments
Паламар С.П. - Особливості роботи над епітетами як виразниками образності мовлення на уроках читання в початковій школі	408	Palamar S. Peculiarities of investigating epithets as expressive means of the language imagery during reading classes in the primary school

<p>Рудик А.В., Воскобойнікова Г.Л. - Упровадження інноваційних технологій у процесі магістерської підготовки в системі університетської освіти</p>	427	<p>Rudyk A., Voskoboinikova H. Implementation of innovative technologies in the process of master's training in the system of Ukrainian university education</p>
<p>Совгіра С.В. - Методологічний фундамент формування уявлень про екологічну культуру та екологічну компетентність майбутніх учителів</p>	444	<p>Sovhira S. Methodological foundation of forming ideas of the ecological culture and competence of young teachers</p>
<p>Самойлов О.Ф., Панарін І.А. - Синергетичний підхід у викладанні курсу «Міжнародні системи та глобальний розвиток» в аспекті професійної підготовки фахівців з міжнародних відносин</p>	474	<p>Samoilov O., Panarin I. Synergistic approach in teaching the course of 'International systems and global development' in the aspect of professional training of international relations specialists</p>
<p>Чебанова О.Є. - Дидактичні методи викладання курсу «Теорія та історія світового театру» для студентів спеціальності «сценічне мистецтво» в аспекті професійного виховання майбутніх акторів</p>	498	<p>Chebanova O. Didactic methods of teaching the course 'Theory and history of the world theatre' for the students of 'acting technique' speciality in the aspect of professional training of young actors</p>
<p>Шинкаренко Л.І. - Відкрита освіта – важливий напрям розвитку освіти дорослих</p>	521	<p>Shynkarenko L. Transparent education – an important sphere of adults' education development</p>

УДК 398.21(477)

EL 398.21(477)

**Антоніна Валеріївна
КАРНАУХОВА**

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічний інститут «Київський університет імені Бориса Грінченка»

e-mail: karnauhova_antonina@mail.ru

МОДЕЛЬ ВНУТРІШНЬОСІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ КАЗЦІ

***Анотація.** У статті охарактеризовано етапи розвитку сучасної сім'ї через добірку українських казок, в змісті яких розкрито моделі внутрішньосімейних стосунків на кожному з них.*

Автор представила українські казки, що розкривають сутність взаємодії між членами сім'ї та близькими родичами й створюють позитивну атмосферу життя дитини.

Метою дослідження був пошук моделі внутрішньосімейних стосунків, яка буде забезпечувати повноцінний розвиток особистості дитини дошкільного віку.

Спрогнозовано перспективу подальшого дослідження до створення міні-хрестоматії українських казок з метою формування цінностей людських взаємин у сім'ї з дошкільного дитинства.

Глибинні смисли казок дають можливість дорослим (батькам, насамперед) знаходити відповіді на запитання, які виникають у житті: як ставитися до дитини, як за нею доглядати, що можна дозволяти, як виховувати моральні цінності, як будувати стосунки в сім'ї, яку залишили діти.

Рекомендовано широке використання українських казок у роботі з дітьми дошкільного віку та для сімейного читання, адже це сприятиме формуванню сімейних цінностей і розумінню їхньої значущості в житті кожної людини з наймолодшого віку.

Ключові слова: внутрішньосімейні стосунки, українська казка, діти дошкільного віку, батьки, бабуся, дідусь.

© КАРНАУХОВА А.В., 2017

Вступ. Актуальною проблемою сучасної сім'ї залишається складна проблема формування внутрішньосімейних взаємин та вироблення й узгодження між батьками моделі виховання дітей на різних вікових етапах. Ця проблема ускладнюється ще й між поколінними взаєминами в сім'ї: стосунками між батьками і прабатьками, між прабатьками і онуками, між родичами, тощо. На різних стадіях свого розвитку сім'я виконує різні функції, в ній закладається фундамент нової особистості, відбуваються початкові стадії соціалізації дитини, формуються моральні відносини, а внутрішньосімейні стосунки є своєрідною проекцією суспільних відносин. Вирішуючи питання сімейного виховання, науковці рекомендують застосовувати різні технології та засоби. Одним із ефективних засобів зазвичай визначають українську казку, що сьогодні переживає часи актуалізації та широкого використання.

Однак, проблема вивчення внутрішньосімейних стосунків в українській казці залишається ще недостатньо вивченою. Саме в українській казці відображено світогляд українського народу, його морально-етичні та естетичні принципи, багатовіковий досвід виховання підростаючих поколінь. Питання дослідження внутрішньосімейних стосунків в українській казці потребує аналітичного підходу і наукового обґрунтування з точки зору жанрових особливостей та вивчення їх педагогічної цінності в плані навчання, виховання та повноцінного розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психолого-педагогічні проблеми морального виховання в сім'ї досліджують Л. Артемова, І. Бех, Л. Бойко, Л. Драчук, В. Кравець, І. Кошлань, Г. Наумчук, Л. Сінютка. Теоретико-педагогічні основи сімейного виховання розглядають Т. Алексеенко, В. Іова, Л. Красномоєць, Л. П ovalій, В. Постовий. Формуванню сімейних взаємин і педагогічної культури батьків присвятили свої праці Л. Кієнко-Романюк, І. Савченко, І. Трубавіна, Т. Ушеніна. Незважаючи на те, що сім'я є одним із основних інститутів будь-якого суспільства, соціологічні дослідження сімейних ролей є надзвичайно рідким явищем. Перевагу у дослідженнях сім'ї займають питання вивчення індивідуально-психологічних особливостей подружжя та проблеми міжособистісних взаємин. В цьому напрямку плідно працюють О. Бондаренко, Л. Бурлачук, С. Кратохвіл, С. Максименко, С. Мінухін, І. Семьонкіна, Ч. Фішман, Б. Хеллінгер та інші. У вирішенні питань налагодження внутрішньосімейних взаємин може бути використана казка, як засіб виховного впливу на особистість. Аналіз досліджень ролі казки як засобу виховного впливу на особистість дозволяє стверджувати, що в доступній для дитини формі казки розкривають

національні та загальнолюдські цінності, які народ плекав і передавав нащадкам про непереможність добра, правди, про щасливе життя, сімейну злагоду, тощо. Дослідження казки як феноменальної моделі проектування сімейних стосунків дозволяє вважати її одним із найдієвіших засобів впливу на реальну взаємодію між дорослими та дітьми. Аналіз наукових досліджень дозволив констатувати, що теоретичні основи роботи із казкою заклав В. Сухомлинський. Специфічною особливістю цього жанру народної творчості він вважав те, що казка допомагає дітям зробити “перший крок від яскравого, живого, конкретного до абстрактного”, сприяє моральному розвитку, без якого “не можливі шляхетність душі, чутливість до людського нещастя, горя, страждання” [1, с. 372]. Спираючись на визначені концепти, ми розглядаємо можливість використання української казки в питаннях дослідження внутрішньо сімейних взаємин.

Мета: пошук моделі внутрішньосімейних стосунків, яка буде забезпечувати повноцінний розвиток особистості дитини дошкільного віку.

Завдання:

- підібрати літературно-художній матеріал (українські казки) відповідно стадіям розвитку сучасної сім’ї;
- охарактеризувати та простежити внутрішньосімейні стосунки на основі аналізу української казки.

Результати досліджень. Звернення до української казки, це ще один крок до дослідження внутрішньосімейних стосунків сучасної сім’ї. Українська казка пропонує свою модель внутрішньосімейних стосунків, бо саме в українських казках дуже гарно представлена українська сім’я, яка має особливу цінність. Частіше за все українська казка починається з визначення «сімейного стану» героя. Наприклад: «Жили чоловік та дружина, дітей у них не було», «Жили собі чоловік та

дружина, і було у них троє синів», «Жила собі жінка, у якої було сім дочок». Внутрішньосімейні стосунки виступають в українській казці предметом особливої уваги. На сьогодні психологи дуже часто звертаються до казки як до метафори, щоб запропонувати батькам шляхи вирішення виниклих проблем.

З точки зору психології, сім'я – це система, яка проходить у своєму розвитку ряд стадій. Дослідники наголошують, як мінімум, на семи стадіях розвитку сім'ї [2, с. 35]:

1. неодружена молода людина;
2. подружжя без дітей;
3. підготовка до виховання;
4. сім'я з дітьми;
5. сім'я, залишена молодими дорослими дітьми;
6. сім'я з моменту, коли остання дитина залишає дім;
7. хтось із подружжя залишається один після смерті іншого.

В кожній розкривається специфіка внутрішньосімейних стосунків та вирішуються певні завдання. У психології вже побудована модель внутрішньосімейних стосунків, в полі зору специфіка завдань та проблем, котрі вирішує сім'я на кожній стадії свого розвитку, система внутрішньосімейних стосунків, кордони та рівні диференціювання членів сім'ї, можливості розвитку кожного, їхні здібності співпрацювати один з одним.

Кожна стадія розвитку сім'ї знайшла відображення в українській казці.

Перша стадія – неодружена молода людина. Юнакові або дівчині, потрібно диференціювати себе від сім'ї (батьківської), розвивати близькі стосунки з людьми свого оточення, робити професійну кар'єру, засвоювати дорослий стиль життя.

В українській казці наголошується на тому, що цей процес може відбуватися з різним ступенем успіху. Наприклад, у казці «Три брати»: «Було собі три брати. От найменший усе робить не так, як люди. То ті брати на нього все кажуть: дурень! Дурень та й дурень – так уже всі його звать. Розумні брати в хазяйстві порядок дають, а дурня посилають свиню пасти.

От посіяли ті брати лан пшениці. Зійшла та пшениця, почала рости. І внадилося щось у ту пшеницю: що ніч, то так і витовче. Старший брат і каже:

– Піду я на ніч у поле, може, впіймаю те, що толочить.

Ото пішов. Прийшов, сів на межі... Дожидав, дожидав – нікого нема... та й заснув. Прокинувся вранці, глянув на поле, аж знову шкода. Пішов він додому без нічого, думає: «Хіба ж його вловиш, коли таке, що й не побачиш?»

На другу ніч уже середульший брат каже: «Я піду». Пішов, сів на межі... Дожидав, дожидав – нікого нема, він і заснув. Прокидається вранці, глянув на поле – витолочене знову. Пішов і цей брат додому без нічого. «Де ж його, – думає, – впіймати?»

А найменший брат каже:

– Ану я піду, чи не вловлю!

Брати в сміх, аж за животи беруться:

– Коли ми не вловили, то де тобі, дурню, впіймати?»

[3].

«Наречена купина» – казка, в якій зазначено про те, які випробовування можуть трапитися на шляху молодого чоловіка в пошуку другої половини. Наприклад: «В одному селі жили три брати. Два були розумні, а третій – дурний. Задумали вони оженилися. Старші брати сподобали собі багацьких дівок, послали старостів, і весілля скоро загуділо на ціле село.

Дурень три роки ходив до багатих і бідних, але кожна дівчина відверталася. Казали, що у нього в голові сім днів не метено. Зажурився парубок, ходить, як сновида. Одного дня сів собі на пень і похилив голову ще нижче. Несподівано хтось заговорив:

– Чого зажурився, легіню?

– Своєю бідою, – відповів нещасник. – А хто мене питає?

– Що, ти не добачаєш? Я, купина.

– Хіба купина вмє говорити?

– Інші не вмють, а я вмю» [3].

Друга стадія – подружжя без дітей. Одружившись, молоді люди повинні створювати гармонійний шлюб. На цьому етапі є дуже важливим перехід подружжя від ідеалізованого погляду на партнера до інтимності, дуже важливо вписатися в систему родичів. Наприклад, у казці: «Царівна-Жаба», стосунки між подружжям в українській казці є рівними. Довіра один до одного – головна основа таких стосунків. Наприклад: «А це якось цар забажав: яка з невісток умє краще рушники ткати. Загадує: «Щоб на завтра, на ранок, рушники виткали і принесли показати: яка з них краща ткаля?»».

Іван-царенко йде додому та й плаче, а жаба вилізла назустріч, питає:

– Іване-царенку, чого ти плачеш?

– Та як же мені не плакати, що так і так: загадав наш батько, щоб на завтра, на ранок, кожна невістка йому рушник виткала.

– Не плач! Усе гаразд буде: лягай та спи!» [3].

Третя стадія – підготовка до виховання. Це основна стадія розвитку сім'ї, тому що батьки готуються до народження дитини та приймають на себе роль вихователів. Наприклад, у казці «Телесик»: «Жили собі дід та баба. Вже й старі стали, а дітей нема. Журяться дід

та баба: «Хто нашої смерті догляне, що в нас дітей нема?»».

От баба й просить діда:

– Поїдь, діду, в ліс, вирубай там мені деревинку та зробимо колисочку, то я покладу деревинку в колисочку та й буду колихати; от буде мені хоч забавка!

Дід спершу не хотів, а баба все просить та просить. Послухався він, поїхав, вирубав деревинку, зробив колисочку. Поклала баба ту деревинку в колисочку – колише й пісню співає:

– Люлі-люлі, Телесику,
Наварила кулешику, –
І з ніжками, і з ручками
Буду тебе годувати!

Колыхала-колыхала, аж поки полягали вони увечері спати. Встають уранці – аж з тієї деревинки та став синок маленький. Вони так зраділи, що й не сказати! Та й назвали того сінка Телесиком» [3].

Або у казці «Кривенька качечка»: «Був собі дід та баба, та не було у них дітей. От вони собі сумують; а далі дід і каже бабі:

– Ходім, бабо, в ліс по грибки!

От пішли; бере баба грибки, коли дивиться – у кущику гніздечко, а в гніздечку качечка сидить.

От вона дідові:

– Дивись, діду, яка гарна качечка!

А дід каже:

– Візьмемо її додому, нехай вона у нас живе.

Стали її брати, коли дивляться, аж у неї ніжка переломлена. Вони взяли її тихенько, принесли додому, зробили їй гніздечко, обложили його пір'ячком і посадили туди качечку, а самі знов пішли по грибки.

Вертаються, аж дивляться, що в них так прибрано, хліба напечено, борщик зварений. От вони до сусідів:

– Хто це? Хто це?

Ніхто нічого не знає.

Другого дня знов пішли дід і баба по грибки. Приходять додому, аж у них і варенички зварені, і починочок стоїть на віконці Вони знову до сусідів:

– Чи не бачили кого?

Кажуть:

– Бачили якусь дівчину, від криниці водицю несла. Така, – кажуть, – гарна, тільки трішки кривенька» [3].

Четверта стадія – сім'я з дітьми, яку можна розподілити на:

- сім'я, що виховує дітей від народження до 3 років. Батькам рекомендують заохочувати розвиток дитини, встановлювати сімейні стосунки, що задовольняють і виховують як батьків, так і дитину; відкоректувати стосунки з родичами та друзями;

- сім'я з дітьми дошкільного віку від 3 до 6-7 років. Завдання сім'ї з дитиною дошкільного віку – адаптація до потреб дитини в підтримці процесу її зростання. Для батьків – відмова від особистого життя та акцентуація на особистісному розвитку власної дитини;

- сім'я з дітьми молодшого шкільного віку від 6-7 до 11 років. Тут виникають інші проблеми: заохочувати досягнення дитини у навчанні, розподілити відповідальність за соціалізацію із зовнішніми інститутами, розвивати індивідуалізовані ролі, які на даному етапі переважають за сімейну відповідальність;

- сім'я з підлітками від 11 до 15 років. Найголовніше на цьому етапі, збалансувати волю та відповідальність, збільшити гнучкість сімейних меж для того, щоб діти могли прийти та піти, коли вони захочуть, розвивати партнерство та ідентичність у сім'ї та поза нею [1, с. 39].

З джерел народної педагогіки нам відомо, що виховні завдання в сім'ї з дітьми корелюють з їхнім віком. Але в

українській казці ми можемо мати загальну уяву про вік дитини. Наприклад, чи може дитина допомагати батьку або матері по господарству? Так, у казці «Котигорошко»: «Росте та й росте той син, як з води, – не багато літ, а вже великий виріс. Одного разу батько з сином копали колодязь, – докопались до великого каменя. Батько побіг кликати людей, щоб допомогли камінь викинути. Поки батько ходив, а Котигорошко узяв та й викинув» [3].

П'ята стадія – сім'я, залишена молодими дорослими дітьми. Головним, що характеризує цю стадію, є те, що батьки повинні відпустити дитину, але зберігати підтримку у стосунках «батьки – доросла дитина».

Сучасні батьки, читаючи казку дітям, можуть бути впевненими в тому, що дитина самостійно подолає труднощі, які будуть виникати на її шляху. Діти опиняються в сучасному світі і розуміють, що не все складається тільки з добра. Звичайно, у світі є зло, але ми віримо беззаперечно, що обов'язково є сили, що допоможуть дитині. Діти повинні бути уважними та з повагою ставитися до дорослих, що зустрічаються в них на шляху (бабусі, дідусі, птахи, звірі, що потребують допомоги). Наприклад, у казці «Ненькова сопілка й батіжок»: «Жив собі бідний чоловік і жінка. Вони мали трьох синів. Два були розумні, а третій – не дуже. Звали його Офермою. Минули роки, чоловік і жінка зістарілися, а сини повиростали, стали легенями, як дуби. Перед смертю чоловік покликав їх і каже:

– Як умру, щоб по одному приходили на мою могилу ночувати – кожний один тиждень.

– Добре, неньку, – відповіли хлопці».

Або в казці «Названий батько»: «Зосталися три брати сиротами – ні батька, ні неньки. І дома нема нічого – ні хазяйства, ні хати. Ото й пішли вони всі втрьох найматися. Аж іде дід старий-старий, борода біла.

– Куди це ви, дітки, йдете?

А вони кажуть:

– Найматися.

– Хіба в вас свого хазяйства нема?

– Нема, – кажуть. – Якби до доброго чоловіка в найми попасти, то ми б йому по правді робили, по ширості слухалися і за рідного батька його мали б» [3].

Шоста стадія – сім'я з моменту, коли остання дитина залишає дім. Батькам доводиться переналаштовувати матеріальні та міжособистісні стосунки, відігравати роль «старшого покоління», включаючи перехід головної ролі до старших дітей, зміна моделі «сімейного будинку».

На цій стадії поряд з дідусем та бабусею живуть онуки. Наприклад, у казці «Чому в лісі пташки не співають» [3]. Цікаво, що в казці детально не описано стосунки батьків і дітей. Наголошується в казці на стосунках дідусів, бабусь і їхніх онуків.

Сьома стадія – хтось із подружжя залишається один після смерті іншого. На цій стадії подружжю потрібно боротись із втратою та життям наодинці. Наприклад, у казці «Бабина дочка й дідова дочка»: «Був собі дід та баба, і мали вони дочку. Ото чи довго пожила баба, чи ні, та й задумала вмерти; а як умирала, то своєму чоловікові казала:

– Як я умру, чоловіче, а ти будеш женитися, то гляди – не бери тої удови, що біля нас живе з дочкою, бо вона тобі буде жінкою, а нашій дитині не буде матір'ю!

– Добре, – відказав чоловік, – не буду брати не то її, а й ніякої, – і женитися не буду.

Заховав дід бабу і похорон відправив та й живе собі сам. А трохи згодом ішов раз селом та й зайшов до тієї удови, що жінка не веліла її брати. То чоловік казав: «Не буду женитися ні з якою», а то й забув, що казав, забіг,

побалакав і удову до себе просив. Тоді вдова з великих радощів і сказала:

– Я вже давно цього ждала!

От усю худобу забрала і до діда жити з дочкою помандрувала.

Ото живуть усі вкупі – дідова дочка й бабина. Дуже баба не любила дідової дочки: сказано, як мачуха, – все гризе голову, та й діти між собою часто сваряться – надто бабина дочка: звичайно, у них ніколи ласки нема» [3].

Ми розглянули сім стадій розвитку сучасної сім'ї та дібрали до кожного з них українську казку, у змісті якої зашифровано глибинний зміст побудови внутрішньосімейних стосунків, що забезпечують членів сім'ї від конфліктів, розчарувань і недовіри.

Висновки. Добір літературно-художнього матеріалу з українських казок показав необхідність розширення тематики саме тих казок, у змісті яких розкриваються моделі внутрішньосімейних стосунків. Проаналізувавши зміст діючих програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку (розділ «Літературна скринька» («Дитина»), розділ «Художньо-мовленнєва діяльність» («Дитина в дошкільні роки»), розділ «Художня література» («Українське дошкілля»), підрозділ «Художня література і фольклор» («Соняшник»), ми з'ясували, що матеріал необхідно доповнити українськими казками, орієнтуючись на наявність внутрішньосімейної домінанти: стосунки батьків і дітей, життя сім'ї без дітей, стосунки між дітьми в одній сім'ї тощо.

Характеристика внутрішньосімейних стосунків в українській казці засвідчила, що саме соціально-побутові казки мають актуальне значення для виховання дітей у сім'ї як на різних стадіях її розвитку, так і на різних вікових етапах розвитку самої дитини. Незважаючи на те, що зміст українських казок характеризується деякою

зовнішньо-побутовою архаїчністю, представлений внутрішній світ людських стосунків надзвичайно глибокий і позачасовий. Саме такі глибинні смисли дають можливість дорослим (батькам, насамперед) знаходити відповіді на запитання, які виникають у житті: як ставитися до дитини, як за нею доглядати, що можна дозволяти, як виховувати моральні цінності, як будувати стосунки в сім'ї, яку залишили діти.

Рекомендовано широке використання українських казок у роботі з дітьми дошкільного віку та для сімейного читання, адже це сприятиме формуванню сімейних цінностей і розумінню їхньої значущості в житті кожної людини з наймолодшого віку.

Проблема, що розглядається нами в даній статті, потребує подальших досліджень, що, на наш погляд, можуть бути достатньо плідними. Ми плануємо добірку у вигляді міні-хрестоматії українських казок з метою формування цінностей людських взаємин у сім'ї з дошкільного дитинства. Основними завданнями використання цієї хрестоматії має стати глибинний аналіз змісту казки для визначення її головного смислу для розвитку сімейних стосунків і популяризація українських казок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: У 5-ти т. / В.О. Сухомлинський – К. : Рад. шк., 1977. – 670 с.
2. Казимирская Е.С. Сказкотерапия для малышей / Е.С. Казимирская. – [2-е изд.] – Мозырь : Белый ветер, 2010. – 65 с.
3. Українські народні казки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rozvuvajko.com.ua/> – Назва з екрана (дата звернення 17.03.2017).

4. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник / І.Д. Бех. – Київ : Либідь, 2008. – 848 с.
5. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. керів. В.О. Огнев'юк. – К. : Київ.ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 492 с.
6. Кононко О. Л. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) О. Л. Кононко. – Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. – 452 с.
7. Машовець М.А. Батьки не продаються. Родинне виховання: сучасні підходи / М.А. Машовець ; [упорядники : Т. Вороніна, О. Мельник]. – К. : Шк. світ, 2010. – С. 6–10.
8. Муляр Н. Ціннісні орієнтації української родини у морально-етичному вихованні дитини / Н. Муляр // Молодь і ринок. – 2009. – №9. – С. 119–124.
9. Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум / Т.І. Поніманська, І.М. Дичківська. – К. : Видавничий дім «Слово», 2007. – 352 с.
10. Тоцька Т.П. Рід. Родина. Україна. Патріотичне виховання старших дошкільників за літературними творами В. Сухомлинського / Т.П. Тоцька. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.

Транслітераційний переклад використаних джерел

1. Sukhomlyns'kyu V.O. Vybrani tvory: u 5 t. / V.O. Sukhomlyns'kyu - K. : Radyu. . Shk, 1977. - 670 s.
2. Kazimirs'koho E.S. Kazkoterapiya dlya malyat / E.S. Kazimirs'koho. - [2-he vyd.]. - Mozyr: Bilyu viter, 2010. - 65 s.
3. Ukrayins'ki narodni kazky [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu : <http://rozvyvajko.com.ua/> - nazv z ekrana (data Zvernennya 17.03.2017).
4. Bekh I.D. Vykhovannya osobystosti : pidruchnyk / I.D. Bekh. - Kyiv: Lybid', 2008. - 848 s.

5. Dytyna. Prohrama vykhovannya y navchannya ditey vid dvokh do semy rokiv / nauk. keriv. V.O. Ohnev'yuk. - K. : Kiyiv.un-t im. B. Hrinchenka, 2012. - 492 s.
6. Kononko O. L. Prohrama rozvytku dytyny doshkil'noho viku «YA u Sviti» (nova redaktsiya) O. L. Kononko. – Kyyiv : TOV «MTSFER-Ukrayina», 2014. – 452 s.
7. Mashovets' M.A. Bat'ky NE prodayut'sya. Rodynna vykhovannya: suchasni pidkhodi / M.A. Mashovets'; [Uporyadnyk: T. Voronina, O. Mel'nyk]. - K. : Ki. svit, 2010. - S. 6-10.
8. Mulyar N. Tsinnisni oriyentatsiyi ukrayins'koyi rodyny u moral'no-etychnym vikhovanni dytyny / N. Mulyar // Molod' y rynek. - 2009. - №9. - S. 119-124.
9. Ponimans'ka T.I., Dichkivs'ka I.M. Doshkil'na pedahohika. Praktykum / T.I. Ponimans'ka, I.M. Dichkivs'ka. - K. : Vydavnychyy dim «Slovo», 2007. - 352 s.
10. Tots'ka T.P. Rid. Rodyna. Ukrayina. Patriotychne vykhovannya starshykh doshkil'nykiv za literaturnymy tvoramy V. Sukhomlyns'koho / T.P. Tots'ka. – K. : Shk. svit, 2011. – 128 s.

Antonina KARNAUKHOVA

candidate of pedagogical sciences, Senior Lecturer of the department pedagogy and psychologist Teaching Institute of the «Kiev University behalf Boris Grinchenko»

e-mail: karnauhova_antonina@mail.ru

A MODEL OF FAMILY RELATIONS IN UKRAINIAN FAIRYTALE

ABSTRACT. *The article describes stages of the modern family through the selection of Ukrainian fairy tales, which disclosed the content model intrafamily relationships in each of them.*

The author presented the Ukrainian tales that reveal the essence of the interaction between family members and close relatives and create a positive atmosphere of life.

The aim of the study was to find a model interfamily relationships, which will provide full development of the child of preschool age.

Predicted the prospect of further research to create a mini-anthology of tales Ukrainian values to form human relationships in families with preschool children.

The message of fairy tales enables the grown-ups (parents firstly) to find responses to issues that appear in real life: what is the way of treating and attending the child; what parents should permit; how to implant moral values and arrange the relationship inside the family after children left it.

A broad usage of Ukrainian fairy tales in treating preschoolers and also – for family readings is recommended, since it would contribute to shape family values and conceive its significance in the life of everyone beginning from the early age.

Key words: *interfamilial relations, Ukrainian fairy tale, preschool children, parents, grandma, grandpa.*

Антонина Валерьевна КАРНАУХОВА

кандидат педагогических наук, старший преподаватель
кафедры педагогики и психологии Педагогический
институт
«Киевский университет имени Бориса Гринченко»

e-mail: karnauhova_antonina@mail.ru

МОДЕЛЬ ВНУТРЕНЕСЕМЕЙНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УКРАИНСКОЙ СКАЗКЕ

***Аннотация.** В статье охарактеризованы этапы развития современной семьи через подборку украинских сказок, в содержании которых раскрыты модели внутрисемейных отношений на каждом из них.*

Автор представила украинские сказки, раскрывающие сущность взаимодействия между членами семьи и близкими родственниками и создающие положительную атмосферу жизни ребенка.

Цель исследования - поиск модели внутрисемейных отношений, которая будет обеспечивать полноценное развитие личности ребенка дошкольного возраста.

Спрогнозировано перспективу дальнейшего исследования к созданию мини-хрестоматии украинских сказок с целью формирования ценностей человеческих взаимоотношений в семье с дошкольного детства.

Глубинные смыслы сказок дают возможность взрослым (родителям, прежде всего) находить ответы на вопросы, возникающие в жизни: как относиться к ребенку, как за ним ухаживать, что нельзя позволять, как воспитывать нравственные ценности, как строить отношения в семье, которую оставили дети.

Рекомендуется широкое использование украинских сказок в работе с детьми дошкольного возраста и для семейного чтения. Ведь это будет способствовать формированию семейных ценностей и пониманию их значимости в жизни каждого человека с самого раннего возраста.

Ключевые слова: внутрисемейные отношения, украинская сказка, дети дошкольного возраста, родители, бабушка, дедушка.